

ВИВЧЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

DOI 10.33287/112014

УДК 339.92/339.727.3.058.4:336.77.067.27:368

**АПРОКСИМАЦІЯ МЕХАНІЗМІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМ ФІНАНСОВИХ
ПОСЛУГ ДО МІЖНАРОДНИХ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ**

APPROXIMATION OF MECHANISMS OF FUNCTIONING OF FINANCIAL SERVICE
SYSTEMS UNDER INTERNATIONAL AND EUROPEAN STANDARDS

Оксана Мороз

*Кандидат фізико-математичних наук, старший науковий співробітник, головний спеціаліст
Міністерства енергетики та вугільної промисловості України*

Oksana Moroz

*PhD in Physics and Mathematics, senior researcher, chief specialist of the Ministry of energy and coal
industry of Ukraine*

 orcid.org/0000-0001-5933-7458

 oksana.moroz@yahoo.com

Анотація

У статті здійснено системний аналіз головних документів ОЕСР, ООН, ЄС, Ради Міністрів та Секретаріату Європейського Енергетичного Співтовариства, спільних угод та рішень ЄС і країн Східного Партнерства щодо трансформації системи фінансових послуг з метою глобального та сталого розвитку, виконання ключових міжнародних зобов'язань й транснаціональної інтеграції інфраструктур і ринків.

За результатами дослідження встановлено, що апроксимація механізмів функціонування систем фінансових послуг країн Східного Партнерства до міжнародних та європейських стандартів: потребує наукових рішень; обумовлюється пріоритетами ООН та ЄС; є фундаментом для національних планів залучення транскордонних інвестицій та невідкладною для країн, що мають угоди про асоціацію з ЄС, через необхідність виконання ними вимог Директиви 2010/75/ЄС

про промислові викиди, Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок і комплексного Національного плану з енергетики та клімату, а також, що специфікації апроксимації для сталого розвитку є актуальними і для інфраструктурних проектів, зокрема транснаціональної інтеграції енергетичних та цифрових ринків.

Abstract

The article analyzes the main documents of the OECD, the UN, the EU, the Council of Ministers and the Secretariat of the European Energy Community, common agreements and decisions of the EU and the Eastern Partnership on the transformation of the financial services system with a view to global and sustainable development, fulfillment of key international commitments and transnational integration of infrastructure and markets.

Based on the analysis of the documents of the mentioned international organizations, it was found that the approximation of the mechanisms of functioning of the financial services systems of developing countries and the Eastern Partnership to international and European standards: requires scientific solutions; determined by UN and EU priorities; is the basis for national plans for attracting cross-border investments and urgent for countries with association agreements with the EU because of the need to meet the requirements of Directive 2010/75/EC on industrial emissions, the National Emission Reduction Plan from large combustion plants and the integrated National Energy and Climate Plan, and that the approximation specifications for sustainable development are also relevant for infrastructure projects, in particular transnational integration of energy and digital markets.

To address global issues and make new government decisions, it is proposed to complement international technical assistance projects with a grant component for scientific research. This approach may be useful not only to approximate the mechanisms of functioning of the financial services of the EaP and other developing countries to international and European standards, but also to other areas of convergence of developing countries to international standards of development and global processes of globalization.

Ключові слова:

фінансові системи, фінансові послуги, міжнародний/світовий/глобальний ринок капіталу, експортні кредити, транскордонні синдиковані позики, сталий розвиток, інфраструктурні проекти.

Key words:

financial systems, financial services, international/world/global capital market, export credits, cross-border syndicated loans, sustainable development, infrastructure projects.

Вступ

В мовах глобалізації економіки, міжнародної інтеграції інфраструктур і ринків конкуренція виробників товарів та послуг набуває надзвичайної динаміки й гостроти. Активізація транскордонної діяльності та революційне оновлення бізнес-процесів, що базується на інноваційних технологічних рішеннях, стає невід'ємною складовою рівноправної конвергенції у світовий економічний простір і всеосяжного зростання. Для досягнення цієї мети посилюється роль національних та транснаціональних проектів єдиного технологічного циклу й високотехнологічних інфраструктурних. Такі проекти: повинні відповідати міжнародним стандартам та базуватись на впровадженні низки взаємодоповнюючих технологій та обладнання провідних розробників із різних країн світу; є високовартісними та із тривалим терміном окупності, потребують фінансування з різних національних і міжнародних джерел й

узгодженого управління ризиками. Для зміцнення глобальної економіки вирішального значення має інтеграція ринків капіталу [1], яка є визначальним фактором і для реалізації високотехнологічних національних та транснаціональних проєктів.

Європейським Союзом (далі - ЄС) з метою впотужнення свого внутрішнього ринку фінансових послуг створено єдиний звід правил й спільну архітектуру нагляду. ЄС є прихильником глобальної регуляторної конвергенції стосовно міжнародних стандартів про фінансові послуги, а також, розглядає, як його внутрішня база для фінансових послуг охоплює транскордонні дії та ризики в третіх країнах [2, с.1].

Країни з більш розвиненими фінансовими системами, як правило, розвиваються швидше протягом тривалих періодів часу, оскільки фінансовий розвиток допомагає сприяти накопиченню капіталу та більш ефективному розподілу ресурсів. Це досягається завдяки поліпшенню здатності фінансових посередників мобілізувати та об'єднувати заощадження, покращувати розподіл ризиків, зменшувати агентські витрати, поширювати інформацію про інвестиційні можливості та сприяти довгостроковому припливу капіталу з іноземних джерел [3, с. 2].

Водночас, глобальні рамки, що мають загальну мету встановлення стандартів, не завжди підходять для вирішення певних завдань у конкретному двосторонньому контексті [2, с.1], та режими третіх країн не повинні бути ідентичними рамкам ЄС, але їм потрібно забезпечити в повній мірі результати, які визначені цими рамками [2, с. 8].

Фінансова система та її інтеграція до міжнародної повинні коригуватись та доповнюватись Урядами, щоб відповідати цілям державної політики [4, с. 41] При цьому, атрибути добре функціонуючої фінансової системи мають бути визначені з урахуванням етапу розвитку економіки та інших важливих для країни факторів [4, с.11].

Країнам, що розвиваються, та які є учасниками ініціативи Східного Партнерства, додаткового імпульсу для удосконалення фінансових систем можуть надати пріоритети глобального розвитку, зокрема сталого, що встановлені у Спільному Комюніке між ЄС та ООН «Оновлене партнерство щодо розвитку» [5] від 27.09.2018 та «Новому стратегічному порядку денному ЄС на 2019-2024 роки» [6] від 20.06.2019.

Договорами ЄС визнано, що економічний, соціальний та екологічний аспекти сталого розвитку повинні розглядатися разом [7, с. 2]. У реалізації мети сталого розвитку,- фінансова система має відігравати ключову роль, а перехід до більш стійкої економічної моделі вимагає масштабних інвестицій в економіці [8, с. 3]; механізми фінансування та експортні кредити повинні краще узгоджуватись з цілями сталого розвитку [9, с. 6]; є необхідним узгодження та взаємодоповнення систем світової торгівлі, фінансової та валютної [10, с.4].

У цьому контексті прагнення економічного зросту, який можливий за умови рентабельності та прибутковості функціонування суб'єктів господарювання, постає у протиріччя із необхідністю одночасного забезпечення ними, як суттєвих довгострокових інвестиційних вкладень у інноваційні технології і заходи для дотримання низки екологічних стандартів та вимог захисту довкілля, так і доступності цін товари та послуги споживачам, що впливає і на конкурентоспроможність їх виробників.

Впровадження «найкращих доступних технологій» може вважатись складовою сталого розвитку [11, с. 5], оскільки такі технології є найбільш ефективними у досягненні високого загального рівня захисту довкілля в цілому та дозволяють їх впроваджувати в економічно та технічно життєздатних умовах, враховуючи витрати та переваги [12, с. 29]. Пільгові кредити та гранти відіграють ключову роль у мобілізації ресурсів для підтримки цілей сталого розвитку [13, с.1,4]. Також страхові компанії є одним з основних джерел фінансового забезпечення більш стійкої економіки [14, с. 9].

Поряд з цим для країн, що розвиваються, передбачається надання пільгових офіційних експортних кредитів державному сектору країн-позичальників з метою сприяння їх сталому розвитку [15]. Водно-

час, суб'єкти господарювання, що потребують імпортування провідних інноваційних технологій та обладнання для розвитку, мають переважно приватну форму власності.

Відповідно до Підсумкового звіту Експертної групи високого рівня по сталому фінансуванню Секретаріату Європейської Комісії за 2018 рік [8] більш капіталомістка модель економічного розвитку, яка необхідна для сталого розвитку, потребує трансформації фінансової системи. [8, с.9]

Зважаючи, що фінансові послуги є складовими фінансової системи, а також, все більш впливовим сектором сучасної економіки, який найкраще визначає процес отримання фінансової користі споживачами або бізнесом [16], актуально проаналізувати та аргументувати ключові аспекти трансформації національних систем фінансових послуг в умовах глобалізації економіки та сталого розвитку і, перш за все, для країн, що розвиваються, через недосконалість їх фінансових систем.

Необхідність концентрації такого дослідження для країн Східного Партнерства, що мають угоди про асоціацію з ЄС, та інших учасників цієї ініціативи обумовлено потребою виконання взятих ними міжнародних зобов'язань, зокрема сталого розвитку та боротьби зі зміною клімату. При цьому, приймаючи до уваги важливість збалансованого вирішення питань як інтеграції національних фінансових систем до світових, так і урахування диференційованих національних цілей політик та умов, - доцільним є розгляд трансформації національних систем фінансових послуг у контексті апроксимації (наближення) їх до міжнародних та ЄС.

Аналіз останніх досліджень

Зазвичай, адаптація національних законодавств до законодавства ЄС, зокрема, щодо фінансових послуг, не розглядається країнами у проєкції реалізації конкретних пріоритетів і вирішення нагальних завдань їх розвитку, а також не доповнюється дієвими механізмами імплементації політик. Важливим є обґрунтовано визначитись із методологічним підходом, який дозволить розробити ефективні механізми функціонування систем фінансових послуг окремих країн для досягнення цілей їх національних політик у практичній площині реалізації.

При цьому варто зазначити, що про прогалини у наукових дослідженнях щодо послідовності та інтегрованості фінансових систем для цілей сталого розвитку висновок зроблено Naidoo, С.Р. [17], окремі особливості послуг фінансових установ в умовах глобалізації досліджено Moshirian, F., [18] актуальні завдання апроксимації до механізмів функціонування в ЄС системи фінансових послуг України та інших країн Східного Партнерства для реалізації національних секторальних програм/планів сталого розвитку, зокрема у сфері енергетики, анонсовані Мороз О. [19, с.14].

Методологія дослідження

Метою статті є ідентифікація та аргументація невідкладних завдань, напрямків та специфікацій апроксимації до механізмів ЄС функціонування систем фінансових послуг країн Східного Партнерства, що мають угоди про асоціацію з ЄС, для виконання ними міжнародних зобов'язань, а також обґрунтування мультиплікативного його ефекту для інших країн цієї ініціативи та тих, що розвиваються, з метою їх сталого розвитку, рівноправної конвергенції у світовий економічний простір та глобальної конкурентоспроможності.

До завдань дослідження віднесено і аргументоване визначення методологічного підходу, який стане результативним для подальшого розроблення механізму апроксимації систем фінансових послуг кожної з країн до міжнародної з урахуванням їх особливих потреб і пріоритетів, слабких та сильних сторін, а також, викликів сьогодення.

Для досягнення цієї мети здійснено системний аналіз ключових документів ОЕСР, ООН, ЄС, Ради Міністрів та Секретаріату Європейського Енергетичного Співтовариства, спільних угод та рішень ЄС і країн Східного Партнерства щодо трансформації системи фінансових послуг з метою глобального та сталого розвитку, виконання ключових міжнародних зобов'язань й транснаціональної інтеграції інфраструктур і ринків.

Пошук даних для досягнення мети та завдань цього дослідження здійснювався:

- - виходячи з попереднього емпіричного аналізу прогалин у залученні капіталу та управлінні інвестиційними ризиками, наявність яких ускладнює для України виконання міжнародних зобов'язань у сфері енергетики, реалізацію інфраструктурних проектів європейської інтеграції та єдиного технологічного циклу;
- - цільоспрямовано у документах, які розміщені на відповідних тематичних сегментах офіційних web-сайтів ЄК, ОЕСР, ООН та Енергетичного Співтовариства, а також за ключовими словами на перелічених сайтах, ресурсах ScienceDirect та Google Scholar і у системі Google мережі Інтернет.

Результати дослідження

Апроксимація механізмів функціонування систем фінансових послуг до ЄС та міжнародних потребує наукових рішень

При визначенні оптимальної моделі апроксимації систем фінансових послуг країн Східного Партнерства та інших, що розвиваються, до відповідних механізмів ЄС та міжнародних доцільно одночасно враховувати: диференційовані особливості та потреби національного розвитку, включаючи взяті країнами зобов'язання за міжнародними угодами; політику та керівні документи (регламенти, стандарти, законодавство) міжнародних та регіональних організацій, найкращу практику провідних держав світу та їх інституцій щодо фінансових послуг в умовах сучасних викликів глобалізації та сталого розвитку; важливість еквівалентності до діючого режиму глобального інтегрованого фінансового ринку ЄС умов у третіх країнах щодо надання послуг й управління ризиками банками та небанківськими фінансовими установами. Огляд підходів ЄС щодо еквівалентності фінансових послуг наведено у Комюніке ЄК «Еквівалентність у сфері фінансових послуг» від 29.07.2019 [2]; процеси трансформації систем фінансових послуг, які ще тривають в ЄС із спрямуванням на «стале фінансування» (врахування екологічних і соціальних міркувань при прийнятті інвестиційних рішень), що призводить до збільшення інвестицій у довгострокову та стійку діяльність [14, с. 2, 13].

Вирішення перелічених вище завдань потребує наукових досліджень, оскільки саме такі дослідження, виходячи із їх визначення за статтею 2 Директиви Ради ЄС від 12.10.2005 про особливі процедури допуску громадян третіх країн для цілей наукових досліджень [20, с. 2], дозволяють розробити нові застосування на базі творчого підходу та на системній основі.

Про актуальність максимального використання можливостей науки для пошуку нових рішень із усунення/врегулювання глобальних проблем зазначено у Спільній заяві Ради Європейського Союзу та представників Урядів держав-членів, що засідають у Раді, Європейського Парламенту й Європейської Комісії «Новий європейський консенсус розвитку «Наш світ, наша гідність, наше майбутнє» від 07.06.2017 [21, с. 52].

Також, що знання та винахідливість наукової спільноти й наукових кадрів доповнюють зусилля урядів і підтримують досягнення цілей сталого розвитку, зокрема в країнах, що розвиваються, наголошено у Аджіс-Абебській програмі дій третьої Міжнародної конференції з фінансування розвитку [10, с. 4], схваленій Резолюцією від 27.07.2015 Генеральною Асамблеєю ООН.

При розробці науково-доказової бази щодо моделі, інструментів та заходів апроксимації механізмів функціонування фінансових послуг країн Східного Партнерства та інших, що розвиваються,

до міжнародних та ЄС актуальним є врахування результатів цього дослідження, які викладено у пунктах 2-5 нижче.

Пріоритети ООН та ЄС до країн, що розвиваються, та Східного Партнерства обумовлюють ключові аспекти удосконалення механізмів фінансових послуг для цілей розвитку

Загальну структуру фінансування розвитку встановила Адіс-Абебська програма дій ООН [10].

Конкретизація реалізації багатофакторної стратегії національного планування, фінансового та технологічного забезпечення сталого розвитку здійснена вже у Резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 25.09.2015 «Перетворення нашого світу: Порядок денний щодо сталого розвитку на період до 2030 року» [22]. Із месиджів Резолюції [22, с. 8 (п.27), 10 (п. 41), 19 (п. 7а), 20 (пп.8.10, 9.1), 21 (пп.9с, 10.5), 26 (пп.17.3, 17.7), 27 (п.17.9), 28 (п. 63), 29 (п.69)] можна зробити висновок, що: 1) для досягнення цілей сталого розвитку, - доцільні національні плани за окремими напрямками сталого розвитку, необхідно узгодити національні механізми фінансування з світовими торговельною, грошово-кредитною та фінансовою системами, а також важливо удосконалити механізми регулювання глобальних фінансових ринків і установ; 2) розвиток якісної, надійної, сталої та стійкої інфраструктури, зокрема енергетичної та інформаційно-комунікаційної, регіональної й транскордонної, є складовою завдань сталого розвитку; 3) реалізація національних планів сталого розвитку країнами, що розвиваються, потребує комплексних механізмів фінансування із внутрішніх та зовнішніх джерел, міжнародної підтримки для отримання позикових коштів та трансферу технологій на сприятливих умовах (зокрема пільгових та преференційних), а також, удосконалення національної системи банківських, страхових та інших фінансових послуг, зокрема узгодження її з світовими.

І якщо, для більшості країн, що розвиваються, ключом до забезпечення сталого розвитку є національна відповідальність й діє принцип добровільності з урахуванням різноманітних національних реалій, можливостей та рівнів розвитку [22, с. 31 (п. 74 а)], то для країн Східного Партнерства співробітництво з ЄС (включаючи реалізацію ключових цілей глобальної політики, встановлених Порядком сталого розвитку ООН до 2030 року) ґрунтується на двосторонніх угодах із певними взаємними зобов'язаннями та багатосторонніх регіональних пріоритетах й очікуваних результатах [23]. А саме:

- Європейською Комісією та Європейською службою зовнішньої діяльності було визначено 20 ключових результатів для Східного Партнерства до 2020 року [24], у тому числі встановлена необхідність як усунення прогалів у доступі до фінансів і фінансової інфраструктури шляхом реформування банківського сектору та вжиття заходів, що сприяють розвитку ринків капіталу (розвитку лізингу, факторингу та страхування) [24, с. 15], так і узгодженості цифрових ринків та енергетичних взаємозв'язків, захисту довкілля та стійкості до змін клімату;

- всі шість країн Східного Партнерства ратифікували [25] Паризьку угоду [26] та Резолюцією «ЄВРОНЕСТ» «Укріплення енергетичного співробітництва із «Східним партнерством з метою реалізації Паризької угоди 2015 р. в області зміни клімату» [27] від 01.11.2017 визнана необхідність «узгодженості фінансових інструментів з політикою та планами, що просуваються ЄС, східноєвропейськими партнерами та міжнародними і регіональними організаціями, включаючи фінансовими установами, банками та донорами з окремих країн, для сприяння низьковуглецевому розвитку» [27, с.11 (п.23)];

- Європейським Союзом та Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами укладено угоди про асоціацію із шістьох країн Східного Партнерства - з трьома: Україною [28], Грузією [29] та Республікою Молдова [30]. Відповідно до висновків Центру досліджень європейської політики [31] положення перелічених угод дуже схожі, зокрема щодо фінансових послуг та європейського інформаційного суспільства.

За результатами додаткового порівняльного аналізу угод про асоціацію з ЄС України, Грузії та Республіки Молдова для цілей цього дослідження встановлено, що: є ідентичними їх положення сто-

совно фінансових послуг, у т.ч. стосовно впровадження міжнародних стандартів регулювання та нагляду у сфері фінансових послуг, та майже співпадає перелік актів ЄС, до яких має бути апроксимовано законодавство відповідних країн Східного Партнерства; співпадає більшість напрямів співробітництва у сфері енергетики, хорони навколишнього середовища і є ідентичними вимоги щодо співробітництва у межах Договору про заснування Енергетичного Співтовариства [32] та щодо імплементації Директиви 2010/75/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 24.11.2010 про промислові викиди [33].

Таким чином, пріоритетами, які визначені та підтримуються ООН та ЄС, для країн Східного Партнерства та інших, що розвиваються, є: транскордонна інтеграція енергетичного та цифрового ринків, що потребує транснаціональної узгодженості та розбудови відповідних інфраструктур, а також забезпечення індустріальним сектором, включаючи енергетичний, захисту довкілля та стійкості до кліматичних змін, як складових сталого розвитку; розбудова спроможності реалізації національних планів досягнення всіх цілей сталого розвитку і забезпечення їх комплексними механізмами фінансування із внутрішніх та зовнішніх джерел, включаючи пільгове кредитування впровадження провідних інноваційних технологій; фінансові послуги мають удосконалюватись та узгоджуватись з світовими.

При цьому, три країни із шести Східного Партнерства, що мають угоди про асоціацію з ЄС та якими є Україна, Грузія та Республіка Молдова, повинні забезпечити дотримання вимог та актів ЄС, взаємозв'язаних із сталим розвитком та удосконаленням фінансових послуг, які за переліком збігаються.

Необхідність країнами, що мають угоди про асоціацію з ЄС, імплементації Директиви 2010/75/ЄС про промислові викиди, обумовлює невідкладність та специфікації удосконалення їх систем фінансових послуг

Директива 2010/75/ЄС [33] визначає певні вимоги до промислових установок, зокрема щодо інтегрованого підходу до скорочення обсягів викидів у повітря забруднюючих речовин, скидів водних ресурсів та парникових газів, поводження з відходами на базі запровадження найкращих доступних технологій та методів управління (НТД). НТД, поряд з іншим, сприяють скороченню викидів парникових газів та зменшують до мінімуму загальний вплив викидів на навколишнє середовище та ризики, пов'язані із таким впливом [33, с.57 (п.10)].

Виходячи з Директиви 2010/75/ЄС необхідно запроваджувати на великих спалювальних установках низку НТД, які практично одночасно мають забезпечити скорочення викидів NO_x, SO₂ та пилу, поводження з відходами, раціонального використання водних ресурсів, а також сприяють скороченню викидів парникових газів.

НТД є специфічними окремими технологіями за різними напрямами зменшення впливу на навколишнє середовище, запровадження кожної з яких потребує значних капітальних вкладень, що підтверджується і висновком Дирекції з навколишнього середовища ОЕСР [34, с. 6], а постачальники обладнання на їх базі можуть бути виробники з різних країн, що альтернативно обумовлюватиметься економічною доцільністю та особливими потребами конкретних операторів спалювальних установок щодо НТД.

Таким чином, для виконання Україною, Грузією та Республіки Молдова зобов'язань з ЄС за Директивою 2010/75/ЄС національним операторам спалювальних установок переважно із приватною формою власності необхідно залучати для впровадження різноманітних НТД значні обсяги фінансування з різних джерел в умовах тривалого терміну їх окупності, дефіциту власних обігових коштів та обмеженості заставного майна, а також забезпечувати виконання вимог сталого розвитку із збалансованого вирішення питань економічної та екологічної безпеки із виправданими витратами та доступності цін споживачам.

У цьому контексті важливі наступні висновки ЄК та Експертної групи високого рівня ЄС з питань сталого фінансування:

- фінансові інструменти, такі як гарантії, позики та власний капітал, можуть відігравати важливу роль у тому, щоб дозволити ЄС «робити більше з меншим» витратами, особливо під час бюджетних обмежень [35, с.26]. Доцільним є перегляд пруденційних правил для банківського та страхового секторів ЄС, щоб гарантувати, що ці два ключові сектори для кредитування та довгострокових інвестицій належним чином використані та забезпечують фінансову стабільність [8, с.64];
- кількість фінансових інструментів та застосовуваних до них правил на рівні ЄС є перешкодою для їх ефективного використання [35, с.26]. Одним із шляхів просування вперед може бути «єдина книга правил», яка регулює всі процеси та інструменти, або застосування одних і тих же правил та умов для одного й того ж типу проєктів [35, с. 27];
- необхідно прагнути до розумної взаємодії міжнародних фінансових інституцій та національних банків сприяння і розвитку, з тим щоб забезпечити ефективне використання обмежених ресурсів і мобілізацію приватних інвестицій, де це можливо [36, с.13];
- доречно державам-членам ЄС, наглядовим органам, приватному сектору та основним країнам, які не є членами ЄС, підтримати реалізацію заходів щодо сталого фінансування та сприяти трансформації на своїх територіях [14, с.13].

Перелічені вище висновки є актуальними і для країн Східного Партнерства, зокрема виходячи з попереднього емпіричного аналізу проблемних питань фінансових послуг України: фінансова система України не гармонізована з міжнародними та Є. Сівськими стандартами кредитування та правилами управління кредитними ризиками для високовартісних інвестиційних проєктів із тривалим терміном окупності; для фінансових послуг не відпрацьовані механізми забезпечення узгодженого співфінансування проєктів банками України з МФО та банками держав-членів ЄС, що підтримують пільгові експортні кредити для власних виробників інноваційних технологій/обладнання, а також не створені передумови для управління багатосторонніми кредитними/інвестиційними портфелями; через високі інвестиційні ризики та недостатній рівень розвинутості системи небанківських фінансових установ України, зокрема для страхування кредитних ризиків проєктів із тривалим терміном окупності, українські банки суттєво підвищують кредитну ставку при оформленні кредитної угоди з іноземними банками за договором гарантій; традиційна схема надання державних гарантій на кредити, зокрема експортні, за міжурядовими кредитними лініями і за якими стандартно визначається найменша кредитна ставка, є неприйнятною для реалізації проєктів підприємствами приватної форми власності, не зважаючи на ключову роль останніх у виконанні міжнародних зобов'язань України.

Більшість із перелічених вище висновків щодо обмеженості та недостатньої інтегрованості до світової системи фінансових послуг України -підтверджується результатами наукових досліджень, зокрема Н. Кузнєцової [37], Т. Батракової та А. Пікалової [38].

Про наявні проблемні питання отримання країнами, що розвиваються, включаючи їх приватний сектор, експортних кредитів, та окремі шляхи їх вирішення викладено у висновках Міжнародного Валютного Фонду [39]. Зокрема, до проблемних питань віднесено слабкість фінансових систем, що ускладнює отримання надійних гарантій місцевими банками, а також труднощі у здійсненні позовних вимог через суди. До шляхів вирішення проблемних питань отримання експортних кредитів приватним сектором віднесено висока кваліфікація позичальника, використання механізму лізингу, запровадження інновацій в проєктне фінансування та підготовка економічно вигідних проєктів, що мають переваги з комерційних міркувань.

Також окремі прогалини щодо експортних кредитів та рекомендації для їх усунення визначаються у Звіті за 2018 рік представників бізнесу в Експертній групі ОЕСР з експортних кредитів [9, с. 5]. А саме, до: проблемних питань віднесено відсутність комерційного довгострокового кредитування в місцевій валюті; можливих механізмів мінімізації кредитних ризиків віднесено запровадження більш гнучких умов погашення та встановлення більш тривалих пільгових періодів, орієнтованих на очікувані доходи позичальника.

Світова наукова спільнота проблемні питання та надає окремі відповіді щодо механізмів гарантій банківських послуг (Lin, J.-H., Tsai, J.-Y. та Hung, W.-M. [40]), особливостей кредитування різноманітними банками приватних підприємств Chen, X., Li, W., Hu, S., Liu, X. [41]), впливу двосторонніх інвестиційних договорів на умови транскордонних синдикативних кредитів (Fotak, V., Lee, H., Megginson, W. [42]); про ролі багатосторонніх банків розвитку у транскордонному синдикованому кредитуванні країн, що розвиваються, (Gurara, D., Presbitero, A., Sarmiento, M. [43]) та кредитування великими транснаціональними банками на внутрішніх ринках капіталу країн, що розвиваються, Jeon, B.N. та Wu, J. [44]; стосовно ролі комерційних банків та синдикованих позик для проектного фінансування (R.J.Clews [45]) тощо.

При цьому варто зазначити, що за підсумками виконання регіонального проекту «Greening Economies in the Eastern Neighbourhood (EaP GREEN)», який підтримувався ОЕСР та ООН, визначено, як уряди регіону Східного партнерства можуть збільшити попит на кредитування, пов'язані з довкіллям. Це було досягнуто шляхом вивчення досвіду обраних комерційних банків у регіоні щодо розробки та впровадження екологічних кредитних ліній, які підтримуються міжнародними фінансовими установами та освоюються кінцевим позичальникам у цих країнах [46, с. 9].

Виходячи із викликів, які постають перед системами фінансових послуг країн Східного Партнерства, що мають угоди про асоціацію з ЄС, з метою виконання зобов'язань з ЄС, зокрема із дотримання вимог Директиви 2010/75/ЄС та які взаємопов'язані із сталим розвитком, - існують суттєві прогалини у опрацюванні та запровадженні механізмів апроксимації їх системи фінансових послуг до відповідних механізмів ЄС з урахуванням як міжнародних стандартів та інструментів сталого фінансування розвитку, так і національних особливостей (слабких та сильних сторін, потреб для досягнення результатів).

Апроксимація системи фінансових послуг до міжнародних та ЄС є фундаментом національних планів залучення транскордонних інвестицій

Експертна група високого рівня ЄС з питань сталого фінансування рекомендувала, щоб ЄС та його держави-члени: розробили та узгодили двосторонні «договори про сталий фінансовий розвиток» з ключовими країнами; допомогли країнам у розробці національних планів залучення капіталу для досягнення їхніх внутрішніх цілей щодо змін клімату та адаптації до них, а також цілей сталого розвитку; підтримували розвиток внутрішнього та міжнародного стійкого фінансування для збільшення транскордонних інвестицій у низьковуглецеві сектори [8, с. 64].

З країн Східного Партнерства, що мають угоди про асоціацію з ЄС та мають відповідно до Directive 2010/75/EU забезпечити, зокрема, дотримання граничних значень викидів забруднюючих речовин NO_x, SO₂, та пилу, - Україна отримала право поступового з 2021 по 2030 роки скорочення викидів перелічених забруднюючих речовин у межах виконання перехідного Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок [47] (далі - НПСВ) з урахуванням рішень Ради Міністрів Енергетичного Співтовариства [48;49].

Висновком 15-го засідання Ради міністрів Енергетичного Співтовариства від 14.12.2017 [50] надано старт для Сторін Енергетичного Співтовариства, якими є Україна, Грузія та Молдова, - з розробки комплексних Національних планів з енергетики та змін клімату на 2021-2030 роки (далі - НПЕК) з урахуванням рекомендацій від 03.01.2018 [51] та керівних принципів від 13.06.2018 [52].

Грузія та Україна вже розпочали розроблення НПЕК й очікується, що Молдова залучиться до цього процесу [53, с.13].

При цьому імплементація НПСВ та НПЕК потребує реалізації значної кількості інвестиційних проектів із дотриманням вимог сталого розвитку та впровадженням провідних на світових ринках НДТ та інших інноваційних технологій і обладнання.

У разі започаткування ЄС допомоги для розробки національних планів залучення капіталу, включаючи транскордонні інвестиції, з метою імплементації НПСВ та НПЕК, - їх реалізація унеможливиться,

якщо апроксимація системи фінансових послуг України, Грузії та Республіки Молдова із відповідною системою ЄС не буде досягнута.

При цьому додатково постає питання щодо особливостей розробки національних планів залучення капіталу із вимогами сталого фінансування, спрямованих на підтримку імплементації інших програмних документів розвитку, на додаток до НПСВ та НПЕК.

Таким чином, практичне удосконалення системи фінансових послуг, як складових програмування залучення капіталу, для імплементації програмних документів розвитку, що складаються з інвестиційних високотехнологічних проектів, вимагає подальшого наукового дослідження.

Специфікації апроксимації систем фінансових послуг для сталого розвитку є актуальними і для інфраструктурних проектів

Інвестиційні проекти сталого розвитку, які передбачають моделі єдиного технологічного циклу та циклічної економіки, модернізацію промислових підприємств для зменшення всіх видів негативного впливу на навколишнє середовища за характером фінансового забезпечення, зокрема вимог до системи фінансових послуг, для запровадження різноманітних технологій лідерів світової індустрії аналогічні інвестиційним інфраструктурним проектам, перш за все транснаціональної інтеграції газової та електроенергетичної інфраструктур та ринків, а також розбудови єдиного цифрового ринку із тривалим терміном окупності та необхідністю забезпечення доступності цін на послуги споживачам.

Викладене вище впливає, зокрема, з Робочого документу Грошово-кредитного та економічного управління Банку для міжнародних розрахунків «Розуміння викликів для фінансування інфраструктури» [54] та у якому зазначено, що:

- банківські кредити на інфраструктурні проекти в багатьох випадках надаються синдикатом банків, а не одним банком. Синдиковані позики є загальними для боргового фінансування великих проектів, оскільки вони дозволяють диверсифікувати великі ризики одного проекту по всій групі банків [54, с.14];
- нинішньою перешкодою для фінансування інфраструктури є відсутність вузькоспеціалізованих страховиків, які раніше були головним постачальником страхового кредитування в інфраструктурних проектах. Їх роль потрібно заповнити [54, с.15];
- всеохоплюючі державні гарантії є контрпродуктивними. Однак органи влади можуть все-таки співпрацювати з великими страховими компаніями для розробки публічно спонсорованих рішень для покращення кредитування інфраструктурних проектів [54, с.16].

Додатково варто підкреслити, що НПЕК мають містити і вирішення завдань щодо повністю інтегрованого європейського енергетичного ринку [52, с.1], які потребують і реалізації відповідних інфраструктурних проектів.

Висновки

Глобалізація економіки, міжнародна інтеграції інфраструктур та ринків, виклики сталого розвитку й загрози змін клімату обумовлюють необхідність прискореної реалізації проектів із виправданими витратами та одночасним запровадженням низки взаємодоповнюючих високовартісних інноваційних технологій розробників різних країн світу, що потребує посиленої інтеграції ринків фінансових послуг та мінімізації різноманітних кредитних/інвестиційних ризиків.

Схожість та взаємодоповнюваність загальних підходів і необхідних специфікацій механізмів фінансових послуг в умовах глобалізації для проектів сталого розвитку [8, 35, 36] та інфраструктурних [54] обумовлює економічну доцільність урядам удосконалювати систему фінансових послуг з урахуванням відповідних підходів і специфікацій задля досягнення значного діапазону цілей політик.

Спільні пріоритети ООН [22] і ЄС [24, 25, 27-30] відносно країн, які розвиваються, та із європейськими прагненнями щодо транскордонної інтеграції енергетичного та цифрового ринків; забезпечення індустріальним і енергетичним секторами захисту довкілля та стійкості до кліматичних змін, необхідності узгодження національних систем банківських, страхових та інших фінансових послуг з світовими:

- вважається за доцільне визнати ЄС актуальними пріоритетами Східного Партнерства з 2020 року та на подальше, а удосконалення їх систем фінансових послуг віднести до першочергових завдань підтримки. При цьому переважним до «узгодження національних систем фінансових послуг із світовими» формулюванню може стати «апроксимація механізмів функціонування національних систем фінансових послуг до міжнародних і ЄС»;
- обумовлюють потенціал тиражування загальної моделі апроксимації механізмів функціонування систем фінансових послуг країн Східного Партнерства до міжнародних і ЄС для інших країн, що розвиваються.

Неузгодженість функціонування систем фінансових послуг країн Східного Партнерства та інших, що розвиваються, із відповідними механізмами Міжнародних Фінансових Організацій та ЄС несе широкий спектр небезпек національним й міжнародним цілям розвитку, а для країн, що мають угоди про асоціацію з ЄС, унеможливує виконання зобов'язань з ЄС та за низкою міжнародних угод у практичній площині реалізації.

До критичних напрямків, які потребують невідкладної апроксимації систем фінансових послуг до міжнародних та Європейського Союзу, країнами Східного Партнерства, що мають угоди про асоціацію з ЄС, (України, Грузії та Республіки Молдови) варто віднести необхідність із дотриманням вимог сталого розвитку імплементації ними: (а) Директиви 2010/75/ЄС про промислові викиди; (б) комплексних Національних планів з енергетики та клімату, спрямованих на виконання вимог Паризької угоди. Наявність реальних процесів апроксимації у зазначеному напрямку створить передумови для отримання допомоги ЄС, спрямованої на розробку національних планів залучення капіталу, зокрема транскордонному, з метою сталого розвитку, реалізації заходів та укладання договорів з ЄС щодо сталого фінансування [14, с.13; 8, с. 64].

Зважаючи на висновки експертів ЄС [2, с.1, 8] та ОЕСР [4, с.11, 41] щодо недоцільності ідентичності систем фінансових послуг третіх країн міжнародним та ЄС і необхідності врахування диференційованих національних цілей та умов при опрацюванні відповідних трансформаційних процесів, а також приймаючи до уваги встановлені ЄС [20, с.2; 21, с.52] та ООН [10, с.4] особливості й значення наукових досліджень для врегулювання глобальних проблем і прийняття урядами нових рішень, вважається доцільним доповнювати проекти міжнародної технічної допомоги грантовою складовою для відповідних наукових досліджень. Такий підхід може бути корисним, не лише для апроксимації механізмів функціонування фінансових послуг країн Східного Партнерства й інших, що розвиваються, до міжнародних та ЄС, а й інших напрямків наближення країн, що розвиваються, до міжнародних стандартів розвитку та світових процесів глобалізації.

Перелік літератури та джерел інформації

1. Remarks by Gurría, Á., OECD Secretary-General on G20/OECD Seminar on Corporate Governance in Today's Capital Markets. Fukuoka (Japan), 8 June 2019. URL: <https://www.oecd.org/about/secretary-general/g20-oecd-seminar-on-corporate-governance-in-today-capital-markets-june-2019.htm>
2. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions «Equivalence in the area of financial services» [COM(2019) 349 final], 29 July 2019. URL: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2019/EN/COM-2019-349-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF>

3. Working Papers of the Monetary and Economic Department of the Bank for International Settlements «The effects of prudential regulation, financial development, and financial openness on economic growth», October 2018. No 752. URL: <https://www.bis.org/publ/work752.pdf>
4. The policy framework for effective and efficient regulation: General guidance and high-level checklist/ OECD, 2010. URL: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-markets/44362818.pdf>
5. Joint Communique between the European Union and the United Nations: A renewed partnership in development. New York, 27 September 2018. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/statement_18_5927/STATEMENT_18_5927_EN.pdf
6. A new EU strategic agenda 2019-2024/ European Council, 20 June 2019. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/39914/a-new-strategic-agenda-2019-2024-en.pdf>
7. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions «Next steps for a sustainable. European future. European action for sustainability» [COM(2016) 739 final], 22 November 2016. URL: https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/communication-next-steps-sustainable-europe-20161122_en.pdf
8. Final Report by the High-Level Expert Group on Sustainable Finance Secretariat provided by the European Commission «Financing Sustainable a EUROPEAN ECONOMY», 2018. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/180131-sustainable-finance-final-report_en.pdf
9. Report of the Business at OECD Export Credit Expert Group «The future of the OECD Arrangement on Officially Supported Export Credits. Business priorities», November 2018. URL: <http://biac.org/wp-content/uploads/2018/11/Business-at-OECD-The-Future-of-the-OECD-Arrangement-on-Export-Credits2.pdf>
10. Resolution adopted by the General Assembly on 27 July 2015 [without reference to a Main Committee (A/69/L.82)] 69/313. Addis Ababa Action Agenda of the Third International Conference on Financing for Development (Addis Ababa Action Agenda). URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_69_313.pdf
11. Report on best available techniques to prevent and control industrial pollution. Activity 3: Measuring the effectiveness of best available techniques policies/OECD, 2019. URL: <http://www.oecd.org/chemicalsafety/risk-management/best-available-techniques.htm#Activity3>
12. Council Directive 96/61/EC of 24 September 1996 concerning integrated pollution prevention and control// Official Journal of the European Communities 10.10.1996 № L 257. P. 26-40. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31996L0061&from=EN>
13. Official Development Assistance/OECD, April 2019. URL: <https://www.oecd.org/dac/stats/What-is-ODA.pdf>
14. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions «Action Plan: Financing Sustainable Growth» [COM(2018) 97 final], 08 March 2018. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0097&from=EN>
15. Recommendation on Sustainable Lending Practices and Officially Supported Exports Credits, as adopted by the OECD Council meeting at Ministerial level on Wednesday 30 May 2018/OECD [TAD/ECG(2018)4], 08 June 2018. URL: [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=tad/ecg\(2018\)4&doclanguage=en](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=tad/ecg(2018)4&doclanguage=en)
16. Definition of Financial Services Sector/Investopedia, 07 July 2019. URL: <https://www.investopedia.com/ask/answers/030315/what-financial-services-sector.asp>
17. Naidoo, C.P. Relating financial systems to sustainability transitions: Challenges, demands and design features // Environmental Innovation and Societal Transitions, 01 November 2019. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2210422419302606>
18. Moshirian, F. Financial services in an increasingly integrated global financial market// Journal of Banking & Finance. November 2008. Vol. 32, Issue 11. P. 2288-2292. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0378426608000617>
19. Мороз О. Актуальні завдання апроксимації до механізмів функціонування в єс системи фінансових послуг України та інших країн східного партнерства для реалізації національних секторальних програм/планів сталого розвитку, зокрема у сфері енергетики// Фінансовий сектор Європейського Союзу та сталий розвиток: європейський досвід, стратегічні орієнтири для України: програма Міжнар. Наук.-практ. конф. (06 червня 2019 р.).Київ: АПСБТ, 2019. С. 14. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/conference%206062019_program.pdf
20. Council Directive 2005/71/EC of 12 October 2005 on a specific procedure for admitting third-country nationals for the purposes of scientific research . URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:289:0015:0022:EN:PDF>

21. The new European consensus on development «Our world, our dignity, our future»: Joint statement by the Council and the representatives of the governments of the member states meeting within the Council, the European Parliament and the European Commission [2017/C 210/01], 07 June 2017. URL: https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/european-consensus-on-development-final-20170626_en.pdf
22. Resolution adopted by the General Assembly on 25.09.2015 [without reference to a Main Committee (A/70/L.1)] 70/1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf
23. European Neighbourhood Policy/European Union External Action Service, 21 December 2016. URL: https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/european-neighbourhood-policy-enp/330/european-neighbourhood-policy-enp_en
24. Joint Staff Working Document Eastern Partnership - 20 Deliverables for 2020 Focusing on key priorities and tangible results [SWD(2017) 300 final], 09 June 2017. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/eap_20_deliverables_for_2020.pdf
25. Status of Paris Agreement /United Nations treaty collection: Environment, November 2016. Chapter XXVI (7. D.4). URL: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-7-d&chapter=27&lang=en&clang=en
26. Paris Agreement/United Nations, 2015. URL: https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf
27. Resolution by the EURONEST Parliamentary Assembly on enhancing energy cooperation within the Eastern Partnership, towards the implementation of the 2015 Paris Climate Change Agreement (2018/C 99/04)// Official Journal of the European Union 15.032018 № C 99. P.7-11. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22018P0315\(04\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22018P0315(04)&from=EN)
28. The Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part// Official Journal of the European Union 29.05.2014 № L 161, P.3-2135. URL: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/association_agreement_ukraine_2014_en.pdf
29. The Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States and Georgia //Official Journal of the European Union 30.08.2014 № L 261. P. 4-743. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:261:FULL&from=fr>
30. The Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and the Republic of Moldova//Official Journal of the European Union 30 August 2014 № L 260. P. 4-738. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:260:FULL&from=SV>
31. Guillaume Van der Loo, The EU's Association Agreements and DCFTAs with Ukraine, Moldova and Georgia: A Comparative Study/ Centre for European Policy Studies, 24 June 2017. URL: http://aei.pitt.edu/88152/1/Comparitve_GVDL_24.6.17_final_0.pdf
32. Treaty establishing Energy Community/Energy Community. URL: <https://www.energy-community.org/legal/treaty.html>
33. Directive 2010/75/EU of the European Parliament and of the Council on industrial emissions, 24 November 2010///Official Journal of the European Union 17 .12.2010 № L 334. P. 17-119. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:334:0017:0119:en:PDF>
34. Report on best available techniques (BAT) for preventing and controlling industrial pollution. Activity 2: Approaches to establishing BAT around the world /OECD, 2018. URL: <https://www.oecd.org/chemicalsafety/risk-management/approaches-to-establishing-best-available-techniques-around-the-world.pdf>
35. Reflection paper on the future of EU finances [COM(2017) 358] /European Commission, 28 June 2017. URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-eu-finances_en.pdf
36. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council «A new, modern Multiannual Financial Framework for a European Union that delivers efficiently on its priorities post-2020»-[COM(2018) 98 final], 14 February 2018 URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0098&from=en>
37. Кузнєцова Н. Ринок міжнародних синдикованих кредитів в Україні: аналіз структури та динаміки розвитку/ Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія:Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Випуск 19, частина 2. С.57-61. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/19_2_2018ua/14.pdf
38. Батракова Т. Пікалова А. Інтеграція України у світовий ринок капіталу: проблеми та перспективи/ Економіка і суспільство. 2016. Випуск № 7. С.707-710. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/7_ukr/119.pdf

39. Official Supported Export Credits Developments and Prospects/International Monetary Fund, March 1990. URL: <https://www.elibrary.imf.org/view/IMF083/14420-9781557751393/14420-9781557751393/ch01.xml#relatedDocsWidget>
40. Lin, J.-H., Tsai, J.-Y. та Hung, W.-M. Bank equity risk under bailout programs of loan guarantee and/or equity capital injection //International Review of Economics and Finance. May 2014. Vol. 31. P. 263-274. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1059056014000252#!>
41. Chen, X., Li, W., Hu, S., Liu, X. Quality of information disclosure, property rights, and bank loans: A bank heterogeneity perspective//China Journal of Accounting Research. March 2019. Vol. 12, Issue 1. P. 63-92. URL: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S1755309119300024?token=3E410EBC2979479990914D637968A1B815AD44130C7A9688CEAF600E13C5C9A09895988BEC09F5F46B683FABD0255EC7>
42. Fotak, V., Lee, H., Megginson, W. A BIT of investor protection: How Bilateral Investment Treaties impact the terms of syndicated loans /Journal of Banking and Finance. May 2019. Vol. 102. P. 138-155. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0378426619300214#!>
43. Gurara, D., Presbitero, A., Sarmiento, M. Borrowing costs and the role of multilateral development banks: Evidence from cross-border syndicated bank lending//Journal of International Money and Finance. February 2020. Vol. 100. P.1-18.URL: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0261560619300476?token=5802397FCD1C2B084D15CF7A611EA6F28E5C5F2ED24BDDF2F6C9A0825E2DA63634015D827FCDD34D4241B5D360C2D4DF>
44. Jeon, B.N., Wu, J. Global banks and internal capital markets: Evidence from bank-level panel data in emerging economies// Journal of Multinational Financial Management. December 2014. Vol. 28. P. 79-94. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1042444X14000486#!>
45. Clews R.,J. Commercial Banks and Syndicated Lending: Chapter 4 / Project Finance for the International Petroleum Industry. 2016, Pages 63-80. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780128001585000049#!>
46. «Greening Economies in the EU Eastern Neighbourhood. From commitment to results», 2018. URL: http://www.green-economies-eap.org/resources/EaP%20GREEN_From%20Commitments%20to%20Results.pdf
47. Про Національний план скорочення викидів від великих спалювальних установок: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08 листопада 2017 р. № 796-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2017-%D1%80>
48. Decision of the Ministerial Council of the Energy Community on the implementation of Directive 2001/80/EC of the European Parliament and of the Council on the limitation of emissions of certain pollutants into the air from large combustion plants [D/2013/05/MC-EnC], 24 October 2013. URL: https://www.energy-community.org/dam/jcr:2bcb48d9-b35b-49c4-b6b2-b116f201937d/Decision_2013_05_MC_ENV.pdf
49. Decision of the Ministerial Council of the Energy Community on amending Decision D/2013/05/MC-EnC of 24 October 2013 on the implementation of Directive 2001/80/EC of the European Parliament and of the Council on the limitation of emissions of certain pollutants into the air from large combustion plants and on amending Annex II of the Energy Community Treaty [D/2015/07/MC-EnC], 16 October 2015. URL: <https://www.energy-community.org/dam/jcr:3e485761-6911-4431-9360-b9469496540f/>
50. Conclusions of the 15th Ministerial Council of the Energy Community, 14 December 2017. URL: https://www.energy-community.org/dam/jcr:9f59fa4e-e23b-41d5-ab03-85efbaf92ed7/MC_conclusions_122018.pdf
51. Recommendation of the Ministerial Council of the Energy Community on preparing for the development of integrated national energy and climate plans by the Contracting Parties of the Energy Community (Annex 20/4th MC/03-01-2018) [2018/1/MC-EnG], 03 January 2018. URL: https://www.energy-community.org/dam/jcr:de3adce9-e047-4fb3-a632-f63c64a5c9c6/REC_2018_01_MC_CLI.pdf
52. Policy guidelines by the Energy Community Secretariat on the development of National Energy and Climate Plans under Recommendation 2018/01/MC-EnC [PG 03/2018], 13 June 2018. URL: https://www.energy-community.org/dam/jcr:c9886332-a1f5-43ee-b46c-31c637aedfa6/PG_03_2018_ECS_NECP.pdf
53. Consolidation of climate planning processes in the Energy Community Contracting Parties, May 2019. URL: https://www.energy-community.org/dam/jcr:f7980a96-1d58-44c0-a327-805f1965a13f/NewClimateInstitute_Climate_plans_062019.pdf
54. Working Papers of the Monetary and Economic Department of the Bank for International Settlements «Understanding the challenges for infrastructure finance». August 2014. № 454. URL: <https://www.bis.org/publ/work454.pdf> 02.08.2019